

Këyítfii Pool deb kibín Bu-Korentida Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfii fii fëri Pool bín kerceencaa ga teeraa Korentida. Ya karee daama ga baawaagari wukanakwaa. Ya tumee daama kiis kiinoo na caban. Jamaanaama wëri ya jangat ga duuy buwaa enussii yaawúu'da bi ba gëmmba ga Kiristaanii.

Korenti enee teeru wilëeki'-solu. Gaal-giiycaa meyohee daa en bëeb ca teeri daama ee dëkaa yewineera toonoh. Faankoh-pakaycaa yewineera daama fodaa ka man ga teerucaa ciyaakcaa ciinooda. Fodaama, ba baydohha kerceencaa ga badukeenaa wibóni'waa waama. Iñaama ekka Pool coonu fiyaak. Ya bitukka lool gaba. Ya bínnda këyít kiwo'ba ba watuk buwaama bibóni'baa (1 Korenti 5: 9). Laakka bibo' baa hay gari kiwo'i yen ga badukeenaa kerceencaa ga Korentida. Pool dallaaba kibín këyít kiña'ba. Ya yúundaba ga enaama ciyewin fodii kihëgískohkaa laak ga duuy kerceencaada, ga loo ki'en faankoh-pakay, ga loo kipañ, ga loo kiñam koynohkaa tumu sarah ga koofcaa, iña aaw ga jawootii jaangii na cuuníinfaa fisela'í'faa Ha'mudii, iñcaa Helii yisela'í'yii onohida, na ga loo kimíliskaa buwaa kaaninda.

Pool wo''aba ban an: Ki'am bi yëgis ga Kiristaanii doj kërí mín kipay iñcaa cimoroocaama

ga buwiida, ee kiwaa' mooroomfu keri en waasaa minlukohan beeb inaamada.

Keyitfi Pool bin bu-Korentida tidoh anee:

- 1 - Kendo (1: 1-9)
- 2 - Kihégískohkii laak ga jaangii Korentida (1: 10-4: 21)
- 3 - Pool na' bu-Korenti ga badukeenaa wibó ní'waa ba enukohda (5: 1-6: 20)
- 4 - Inii Pool taas ga loo seyda (7: 1-40)
- 5 - Pool taas ga loo koynohkaa tumu sarah ga koof (8: 1-11: 1)
- 6 - Badukeen kerceen ga duuy jaangu (11: 2-34)
- 7 - Incii Helii yisela'iyii onohida (12-14)
- 8 - Pool níindísoh kimilískaa Kiristaanii (15: 1-58)
- 9 - Dímalaa aaw ga kerceencaa laakooda (16: 1-4)
- 10 - Pool waayukka kibaaß (16: 5-12)
- 11 - Incii Pool meeñjoh ki'ebil bu-Korentida; Tan koh. (16: 13-23)

Kendo

¹ Mi Pool, Kooh, ga inaa ya waa', yeri bayyoo ki'en apotaa' Yeesu Kiristaa. Mi yeri binduu keyitfi fii, mi na Sosten mbokiigaruu, ² du, bu-jaangii Kooh ga teerum Korentida, du bii du en buu Kooh kooroh ga Yeesu Kiristaada, du bii du bayu ki'en heetiigari wisela'iwida na beeb buwii daa en tooh ba bayi teekii Yeesu Kiristaa Ha'mudiigaruuda. Yeesu yiima yeri en Ha'mudiigaba, ennda Ha'mudiigaruu. ³ Mi yii kiim Kooh Paamudiigaruu, ya na Yeesu

Kiristaa Ha'mudii, ba barkeelluu, ba onnduu jam.

Kooh barkeelinnduu kooroh ga Yeesu

⁴ Mi dëk kigërëm Koohyiigoo ga looruu ndaga dii ya barkeelinnduu kooroh ga Yeesu Kiristaada. ⁵ En ki'ena, kooroh ga Yeesu Kiristaa, Kooh oninnduu kihóomí' ga iñaa en tooh, ennda béeb iñaa aaw ga loo kijangat na tooh iñaa aaw ga loo ki'ínoh. ⁶ Iñii dí yéegaloh ga loo Kiristaaniida enin iñaa yégisiin ga keeñciigaruu ⁷ Këri tah, Kooh barkeelinnduu, dú matdin ga tooh iñcii ya onohda, dú bii dú en na kisek wahtaa Yeesu Kiristaa Ha'mudiigaru feeñan ga ndamaagarida. ⁸ Kiristaanii ga kihafci, yëri yahhuu ki'on kiyégis ga ngëmii bi ga siñdaanaa, doonaa ken laakoo iñaa ya wo'an garuu yibóní', bériinaa Yeesu Kiristaa Ha'mudiigaru hayisanda. ⁹ Kooh iñaa ya dígoh tooh, tummbi, ya yii ya bayyuu ki'en wíinoo na Kowukiigari, Yeesu Kiristaa, Ha'mudiigaruuda.

Kihégiskohkii laak ga Jaangaa Korentida

¹⁰ Mbokcii, ga Teekii Yeesu Kiristaa Ha'mudiigaru, mi kímmbuu, béebpúu júwohat dú am wo'een wíinoo ee kihégisukoh hanat kilaak ga díkaantiruu. Enat wíinoo sejis, dú bok hel, dú bok halaat. ¹¹ En ki'ena, dú mbokciigoo, bu-kaan Kelowee wo'uunundoo an dú eni ga kinookoh ga díkaantiruu. ¹² Mi waa' kiwo' an, yaa en béeb garuu yii wo' fodii dii: yii an «Mi, mi bok ga Pool», yaa an «Mi, mi

bok ga Apoloos», yúu an «Mi, mi bok ga Pee^{1*}», yúunee an «Mi, mi bok ga Kiristaanii.» ¹³ Dú foon an Kiristaanii hégískoh hene? Ati mi yéři daaysee ga kuraanaa ndaga dú? Wala ati dú bétísi'see ga teekaa Pool?

¹⁴ Mi gërëmin Kooh ga dii mi bétísi''ii yíinoo garúu enndii Kirispus na Gayus rekaa. ¹⁵ Kon ken mínoo kiwo' an dú bétísi'u ga teekiigoo. ¹⁶ Ahaḡ kay, mi yéři bétísi' ßan Estefanaas na ßu-kaanci. Paaf danaa, mi níndísukkii kibétísi' ßibo' biliis. ¹⁷ En ki'ena, Kiristaanii wossiiroo kibétísi', wayee ya wossoo kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii ee mi ayukoo ga wo'een caa meyoh ga ki'ínoh ßo'-súusúus. Fodaama, kikaankaa Yéesu ga kuraanaa enoo sooy.

Kiñaañkii Kooh na dooliigari

¹⁸ En ki'ena, kiyéegaloh an Kiristaanii kaanin ga kuraanaa, ßuwii aaw ga kisaḡku'da tíku iñaama kidof. Wayee du ßii Kooh músal-inda, du hot doolii Kooh ga jangataama.

¹⁹ Bídu ga Këyítfaa an, Kooh wo' an:

«Mi hay kidúbí' kiñaañkii ñëeñ'cii, mi fëeyí' helcii ßuwii toon kilaak helda.»

²⁰ Kon ñëeñ' laak gada? Baa jagin laak gada? Baa ínohin kiwo' laak gada ga ëldúnanii wii? Hanaa Kooh teewohhii an kiñaañ ßo'-súusúus iñaama kidof?

²¹ Kooh, ga kiñaañkaagari, tummba bi ßu-ëldúna mínndiiri ki'ínoh kooroh ga kiñaañkaagaba. Iñaama tah kon ya koorohha ga

* **1:12** 1: 12 Teekaa «Kefaas» wëři wo'u ga bíncii dii.

wo'eenii dí yéegaloh buwii abohwa kidofda, kimúsal buwii gëman gawada. ²² Yaawúu'cii meekisohu kitumdu kintaan, buwii enussii yaawúu'da heelu ki'ínoh. ²³ Wayee dí, dí yéegaloh Kiristaanii daayu ga kuraada. Iñaama kofeel ga yaawúu'cii ee buwii enussii yaawúu'da tíkuka kidof. ²⁴ Wayee buwii Kooh bay ga hafcida, ennda yaawúu', ennda baa enndii yaawúu', ba am an Kiristaanii yëri en doolii Kooh, yëri en kiñaañkii Kooh. ²⁵ Iñii Kooh tum kooroh ga Kiristaa ee buwii tík kidofda yëri wëñ kilúun kiñaañ bo'-súusúus. Ee iñaama Kooh tumee buwii tíkwa kilaakoo doolida paafin dooli bo'-súusúus.

²⁶ Mbokcii, malakat bii dú eneeda, dú bii dú laasin ga bëytohii Koohda: yewinndii garúu buwaa bu-ëldúna tík bibo' biñëëñí', wala bibo' bilëeki'-dooli, wala buwaa límukoh ga yoh wiyaak. ²⁷ Ó'óo, man iñii bu-ëldúna tík kidofda, yëri Kooh beb kikaci'i' buwii bu-ëldúna tík an ba bëri ínohda. Ee ban, iña bu-ëldúna tík kilaakoo doolida yëri Kooh beb kikaci'i' buwii bu-ëldúna tík an ba bëri laak doolida. ²⁸ Ee, Kooh bewin iñii tíku yijutuut ga ëldúna, eewuunun ee enndii tús ga ëldúnada, kidúbí' iñii bu-ëldúna tík yilëeki'-soluda. ²⁹ Kooh tummba iñaama doonaa ken laakoo iña ya ndamukan ga fíkíici. ³⁰ Kooh yëri tum dú ennda wíinoo na Yéesu Kiristaa. Ee kooroh gari, Kooh oninnduu kiñaañ, ya abohinnduu bibo' bijúwí, tuminnduu bibo' bisela'í', músalinnduu ga baakaa'. ³¹ Këri tah, fodaa ka bídu ga Këyítfaada, wo'u an: «Baa waa' kindamuk ga

yenaa, ya ndamukatti ga Ha'mudii*.»

2

Dii Pool yéegaloh Kiristaanii daaysee ga kuraanaada

¹ Mbok-kerceencii, wii mi hay kúllúu mi ga kihaffoo, kiyéegallúu kúmpafii ga Koohda, mi toonndiirúu kimín kiwo' na kiweñ ki'ínoh. ² En ki'ena, mi abeeríi kiwo' narúu ga dara yiliis enndii iñaa aaw ga Yéesu Kiristaa dogaa, yii daaysee ga kuraanaada. ³ Mi sah, ga wii mi en ga díkaantirúudá, mi laakéeríi dooli, mi saakee hen lool sah ndaga kiniik Kooh. ⁴ Wo'eenagoo na iñaa mi jaŋga-teeda ayukéeríi ga kimín kiwo', kaa meyooh ga kiñaañ bo', wayee ayukee ga doolaa Helii yisela'í'yii teewukohee ga dūuy iñcii mi wo'da. ⁵ En d'anaa, ngēmiigarúu ayukoo ga kiñaañkaa meyooh ga bo'-súusus, wayee ayukan ga doolii Kooh.

Ki'ínohkii meyooh ga Koohda

⁶ Moona déy, kiñaañ kērí dí jangat ee buwii ngēmiigaba matinda, ínohuunun gaka. Kiñaañkii kiima meyoohii ga ēldúnaanii wii, ee enamacii en na kinguuruk ga ēldúnaanii wiidá ínohsooka, ca cii ca aaw ga kisaŋku'ukda. ⁷ Kiñaañkii Kooh enee kúmpa ga buwiidá kērí dí jangat. Bi ēldúna sakunaa lak Kooh waayukin kumēeñí' iñaa ya yah kitumda bi dū mín kibok nari ga ndamaagari.

* 1:31 1: 31 Malkat Yéremíi 9: 22-23.

⁸ Enaamacii en na kinguuruk ga ëldúnaaniwi-
ida ínohsoo kiñaañkii kiima, ndaga eneenaa
ba daayoo Ha'mudii líifin na ndamda ga ku-
raanaa. ⁹ Fodaa Këyítfaa wo'kada an:

«Ínaa has mosoo kihot,
nof mosoo kikeloh,
bo'-súusúus mosoo kihalaat,
iñaama yërí Kooh waayukdee buwii
waa'tida.»[☆]

¹⁰ En ki'ena, du bërí Kooh teeb iñaama,
kooroh ga Heliigari. Heli wiima nak hotin
iña en tóoh bi ga iñcaa wëñ kihuut ga
halaatcaa Koohda. ¹¹ Bo'-súusúus iña en
garida, bii yiida mínndi ki'ínoh enndii helaa
en gari, ya ga kihafcidanaa? Fodaama ken
mínoo ki'ínoh iña en ga Kooh enndii Heli
Kooh dogaa. ¹² Du ga kihaffuu, du laassii helaa
meyoh ga ëldúna wayee du laas Heli
meyoh ga Koohda, en d'anaa du mín ki'ínoh
iñcii Kooh onnduu ga kijofkiigarida. ¹³ Iñcii
Kooh onndíi ciima, dí jëgírohhiica kooroh
ga wo'een, caa meyoh ga kiñaañ bo'-
súusúus wayee caa meyoh ga wo'een,
caa meyoh ga Heli yisela'íyii. Fodaama,
iñcii meyoh ga Heli Koohda cërí dí
yéegaloh ga buwii bay Helaagarida.

¹⁴ Baa bay halaat bo'-súusúus kesi
mínoo kitook iñcii meyoh ga Heli Koohda.
Ca eni gari wo'een dof. Ya mínooca
ki'ínoh ndaga Heli Kooh yërí onohica
ki'ínoh. ¹⁵ Baa bay Heli Kooh nak
mínin ki'ínoh iña en tóoh, wayee ya
ga kihafci, buwaa bínoo mínoo

[☆] 2:9 2: 9 Malkat Ísayii 52: 15; 64: 4.

ki'ínoh iñaa ya halaatda. ¹⁶ En ki'ena, bídu ga Këyítfaa an:

«Bii mín ki'ínoh iñaa Ha'mudii halaatda ba, bi ya míniri ki'on hel?»

Dí ga kihaffii nak, dí bay halaatii Kiristaanii.

3

Súrgacii jaangii Kiristaa

¹ Mi nak mbokcii, mi mínndii narúu kiwo' fodii baa wo' na buwaa taam na Helii Kooh. Wayee mi wo''a narúu fodii baa wo' na buwaa taabuku iñaa neḅ kumuunba, fodii tulii' ga ngëmii ga Kiristaaniida. ² Këri tah, mi bëpítarúu miismii rek, mi e'tiirúu ñamahii wiyëgísí'wii ndaga lak dú hatinoowa. Ee sah bi wati dú hatinoowa, ³ ndaga dú lís kipes fodii buwaa taabuk neḅlaat-kumuun. Waa ki'iñaan na kiñaroh cii lís kilaak ga díkaantirúu, dú mínan na kiwo' an dú líssii kitaabuk neḅlaat-kumuun, ee badukeeniigarúu enndii badukeen bo'-súusúus kesi? ⁴ Binaa dú aaw kinookoh, bii an: «Mi, mi bok ga Pool», bíinoo an: «Mi, mi bok ga Apoloos», iñaama enndii badukeen bo'-súusúus kesee? ⁵ Ee sah, bii en Apoloos ba? Bii en Pool ba? Dí, dí súrga Kooh kep, ee dú kooroh garíi hen, ki'aas ga ngëmii. Yaa en béeb garíi tum lëgëyaa Ha'mudii sassida. ⁶ Mi, mi yípin kedikkii, Apoloos soollaka, wayee Kooh yëri yëkí'ka. ⁷ Kon nak, bii yípda na yii soolda enussii dara, Kooh yii yëkdi kedikkiida yëri en tooh. ⁸ Yii yípda na yii soolda bëri hín wem. Yaa en tooh Kooh neehalanndi ga coonufaa ya dayda. ⁹ En ki'ena, dí bëri taam

kilëgëyi' Kooh, ee dú bëri en yooniigari, dú ennda ban tawahii Kooh en na kiyípdfa.

¹⁰ Ga iñii Kooh onndoo ga kijofkiigarida, mi enin tawahohaa setin yah, mi yípin larii tawahii ee bo' yiliis yii tawah ga dookgaanii. Kon nak, baa en béeb watukat dijófi' daa ya tawahida ¹¹ Larii tawahii wa wínoo ee Yéesu Kiristaa yëri. Laakissii la' wiliis waa mín kiyípu. ¹² Ga dook lariiima nak laakin buwaa en na kitawah ga na wúrúus, bii na hëelís, bii na siimii cimóri', bii na haanga, bii na boob, bii na baañ. ¹³ Ga besaa bërií ëldúna yah ki'atti'uda, iñaa bo' lëgëyin tooh hay kihotuk, meydohu fañ. En ki'ena, besaama yah fodii kiwii, kaa baa en béeb, lëgëyaagari hay ga kikoo'dohu, kimalak daa wa hín kimandá. ¹⁴ Baa iñaa fu tawah ga dook laraada kiwiikaa mínndii dara ganaa, fu hay kilaas neehal. ¹⁵ Wayee nak, baa iñaa fu tawahda takaa, fu hay kiñak neehalaagaraa. Fu hay kimúc ee fu madan na baa rëcoh ga kiwiikaa.

¹⁶ Dú ínohoo an dú bëri en Kaanfii Kooh ee Helii Kooh yii dëkka garúune? ¹⁷ Baa fu dúbí' Kaanfii Koohaa, Kooh hayyaa kidúbí' ndaga Kaanfii Kooh sela'in ee Kaanfiiima, dú bëri. ¹⁸ Ken hanat hafci kidúk. Binaa laak garúu baa tík hafci ñëeñí' ga fikíi bu-ëldúna, ya namat kay kitook kitíku dof ga fikíiba, en d'anaa, ya en baa ñaañin ga fikíi Kooh. ¹⁹ En ki'ena, iñii bu-ëldúna tík kiñaañda iñaa kidof ga fikíi Kooh. Bíduunun ga Këyítfaa an: «buwii toon kiñaañda, Kooh búukinba, koorohha ga helcaa ba la' ga kihaffbada.» ²⁰ Bíduunun

ban an: «Ha'mudii ínohin halaatcaa ñeeñí'caa, ya ínohin an ca en sooy.» ²¹ Kon nak, ken hanat kindamukoh bo'-súusúus. Dú b'eri laak tooh: ²² ennda Pool, ennda Apoloos, ennda Pee', ennda öldúna, ennda kipeskii, ennda kikaankii, ennda iñcii laak diimada, ennda iñcaa yah kihayda, toohca dú b'eri laakca. ²³ Ee Kiristaanii y'eri laakkúu, Kooh laakka Kiristaanii.

4

Buwii enu apotaa' Kiristaaniida

¹ Kon dú jommbii ki'aboh bisúrga Kiristaanii rek, dí tuukuk légëy ki'ínohlukoh buwii kúmpafii en ga Koohda. ² En ki'ena, baa tuukuk légëy bo', iñaa ya meekisuda w'eri en kitum légëyaagari bi júb foda ya nakukada. ³ Mi ga kihaffoo, waa dú atti'oo, wala mi bayu paanaa atti'ohsida, dara bíttiuroo ga. Mi nak, mi atti'oo haffoo ban. ⁴ En ki'ena, heliigoo yammbiuroo ga dara wayee iñama tahhii mi wo' an mi júwin. Ha'mudii y'eri doḡ jomboo ki'atti'. ⁵ Kon nak kaa atti'at ken ee wahtii Ha'mudii amda le''ii. Sekat bi Ha'mudii hayis. Y'eri yah kiléeri' iñcii daakuk ga ñúusiida, ya meydoh faḡ halaatcii daaku ga keeñciida. Fodaama, baa en b'eeb Kooh hayyi kikañ, kañaa wa' gari.

⁶ Mbokcii, mi wo' iñcuma garoo na ga Apoloosaa, nam ki'en mi waa'túu kiyúun. En danaa, dú malak garínaa, dú ínoh iñii liiwukii

* **3:22** 3: 22 Malkat 1: 12: Teekaa Kefaas w'eri Pool bay dii.

wii waa' kiwo'da an «Eemat ga iñaa bídu ga këyítfaada.» Kon ken garúu hanat kibewí' hafci ya fa'ta na yiinaa, ya yóoskí' yaa tesda. ⁷ En ki'ena, fu wóotíroh na buwii ga ya? Iñii yiida fu laak ee enndii Kooh onndaari? Waa Kooh yërí onndaa iñcii fu laakda, fu ndamuk ya ga en fan fu yërí on haffu?

⁸ Kon daal, dú laakin tóoh iñaa dú sooluk! Kon daal dú dóoyírin! Dú foñinndíi, kon dú aasin ga kibuu' haat! Dii dí waaree dú en bibuu' kayoh-kayohda ee dí bok narúu kingu-urukda! ⁹ Ee sah, manndoo na dí apotaa'cii, Kooh bewinndíi, ya hanohi'taríi fenoo buwii, dí en buwaa jom ki'apu, béeb malaki ga, dí en yensirukaah ga fíkíi ëldúna, fíkíi malaakacii na fíkíi béeb buwii. ¹⁰ Dí, dí bërí tíku dofci ndaga Kiristaanii, dú, dú ennda ñeeñí'cii an bërí en wínoo na Kiristaaniida. Dí, dí bërí en buwii laakoo doolida; dú, dú ennda buwii an bërí laak doolida. Dú, dú bërí en buwii eru cée'da, dí nak, dí ennda buwii faali'ussiida. ¹¹ Bi ga wahtii du enohda, dí bii yaab, dí bii píI, dí laakoo iñaa dí ekukan, dí bii feeku ee dí dëk ga kiwíil. ¹² Iñaa dí ñaman, dí lëgëyiri na yahciigaríi. Binaa bibo' bassíinaa, dí kíimi'ba yijófi'. Binaa dí hatalu ga kipesaa, dí tookka. ¹³ Buwii wo'i garíi yibóní', wayee dí wo'i naba wo'een cinéwí'. Ga fíkíi buwii, dí bërí en caluuscii ëldúna, dí bërí en baycii ëldúna.

Towutii Pool ga ngëmiida

¹⁴ Mi bínndiirúu iñcuma kikaci'i'túu, wayee mi bínca kiyúunndúu, dú bii mi aboh

bitowuroo ga ngēmii, taa mi keeñukinda. ¹⁵ En ki'ena, luu bo' bijúnni-daan̄kaah yóodíreerúu kitaabuk Kiristaanii, d'ú laakkii paamun biyewin. Mi en paamudii haydohhúu ga Yéesu Kiristaada, kooroh ga Hewhewii winéwí' wii mi yéegallúuda. ¹⁶ Kon mi kíimmbúu, tumat fodiigoo. ¹⁷ Kërí tah mi wosohhúu Tímotée yii mi aboh fodii kowuroo ga ngēmiida, mi keeñukinndi ee ya júwin ga fíkíi Ha'mudii. Ya hayyúu kiníindís dii kipeskiigoo man ga waasii Kiristaanii, ee iñaama yërí en iñii mi jégíroh daa en béeb ga jaanguciida.

¹⁸ Laakin ga d'uuycúu buwaa en na kibëwí' yúuk, ba fooŋ an mi hayisanndii kiwaakneerúu. ¹⁹ Wayee neβ Ha'mudiinaa, diimanaa mi hayyúu kiwaaknee bi mi ínoh, buwaama en na kindamukda, ati ba wo' túuwtaagaba doŋ wala laakin iña ba mín. ²⁰ En ki'ena, kibok ga Nguurii Kooh enndii kiwo' na kúuw kesi onohika wayee kimínkaa meyoh garida onohika. ²¹ Iñii gënëllúu ya? Mi hay garúu, mi taam na kifeekoh, wala mi hayan, mi tam na keeñ kiwaaroh na kidúkoh narúu?

5

Badukeenaa wibóní'waa kerceencaa Korenti

¹ Giliis gee ban: buwii keloh an laakin ga d'uuycúu kibonkaa hotuk, kaa wëe'taa ga an kii buwii ínohsoo Koohda sah tumsooka. Wo'u kon an laakin garúu yaa tum beti paamci beti, ² ee an d'ú ndamukoh iñaama. Keeñjúu

jomee ga kileeh hen ee baa tum iñaamaða d'ú kaalli ga díkaantirúu. ³ Mi nak, luu en an mi gaa narúu дума, heliigoo wii narúu дума. Kon man na mi yii ga díkaantirúu ee baa tum iñaa yibóni'yaamaða mi atti'inndi haat. ⁴ Mi nakinndúu ga teekii Yéesu Ha'mudiigaruu, hídirukohat, mi yah ga díkaantirúu ga hel ee doolii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu yah naruu kitaam. ⁵ Baama, tíkatti ga yah Seytaani, en d'anaa faanfaagari d'úbíru, ee fodaama fítaagari mín kimúc ga bériinaa Ha'-mudii hayisanda.

⁶ D'ú laakoo iñaa d'ú ndamukohan. D'ú ínohin liiwukii wii an: «Moloŋ-kuun wijutuut, waa kaañohin dooyin kikaañohi' kuuncaa toohca.» ⁷ Kon sétírat haffúu ga moloŋ-kuunii wiméeñi'wii en baakaa'da, en d'anaa d'ú set wic, d'ú man na kuun ci'as caa tummbii moloŋ-kuun. En ki'ena, Kiristaa apuunun ga ku-raanaa, ya ennda baal-sarahiigaruu ga Paakii. ⁸ Kon d'ú húmbalat Paakiigaruu ee hanat ki'en na mbúuraa tumin moloŋ-kuun wiméeñi', wii en kimoroo ga nof na kisootda, wayee enat na mbúuraa en kiset keeñ na kitum iñaa en kayohda.

⁹ Mi bídeerarúu k'eyít, mi wo''arúu an kaa bokat dara na buwaa faanuki na baa en béebda. ¹⁰ Wo'eeniigoo aawéeríi nak ga buwii ga éldúna faanuksi na baa en béebda, wala bii waari kigooñ iñaa en tooh ga haffada, lokcii wala buwii jaamuki tuu'da. Buwiima, d'ú na' naba kibokoo ga daranaa, d'ú meyan éldúna hen. ¹¹ Mi waareerúu kiwo' an: Kaa

bokat dara na buwaa tíku haŋba kerceen ee ba faanuki na baa en béebda, bii waari kigoon iŋaa en tooh ga haŋbada, bii aamuki koofda, bii basi mooroombada, bii dëk ga kilaalda, bii lokida. Baa man fodaama kaa bokat nari sah kiŋam. ¹²⁻¹³ 'Buwii enussii kerceenda mi yëri jomba ki'atti'e? Ó'óo, Kooh yëri yahba ki'atti'. Wayee dú, dú jomin ki'atti' buwii dú bok naba jaanguda. En ki'ena, bídu ga Këyítfaa an: «Bii yibóni'yii, meydohatti ga díkaantirúu.»

6

Kilayoh ga díkaanti bikerceen

¹ Mbokcii, binaa yíinoo garúu laakoh na mbok-kerceen mooroomcinaa, ya mínan na kikëldúk buwii en buu Koohda, ya ka' ki'atti'u ga buwaa júwussii ga fíkii Kooh? ² Kon, dú ínohoo an buwii en buu Koohda bëri yah ki'atti' ëldúnane? Waa dú bëri yah ki'atti' ëldúna, iŋii hoonohhúu ki'atti' iŋcaa ciyíncaa caama ya? ³ Hanaa dú ínohoo an bi ga sah malaakacii du bëri yahba ki'atti'? Kon ki'atti' iŋcii ga ëldúnada mínannduu na kitëh? ⁴ Ee kat, laakohaa man fodaama, en ga díkaantirúunaa, dú bebnee bibo', baa jaangii abohba buwaa enndii dara, ba atti'úu? ⁵ Mi wo' man iŋaama jominndúu ki'ap kaci. Hanaa kay laakin ga duuyúu bo' yíinoo yaa ínohin yen book, yaa mín ki'atti' mbok-kerceen banak baa laakoh? ⁶ Kon morin moos kerceen na mooroomci, ba laakoh bi ba ka'nee sah ga fíkii atti'ohcaa gëmussii ga Yéesudane? ⁷ En ki'ena, kilayoh ga díkaantirúu kërí def kiteewoh an dú keenin

jac. Kitoonu fu múuñ, kilokdu fu múuñ enndii keri gën kilayoh na mooroomfune? ⁸ Ee eembiida sah, dú ga kihaffúu, dú beri tooñi, dú beri loki ee dú tumi mbokkúuka. ⁹ Kon dú inohoo an buwii júwussiida boksandii ga buwaa yah kilam Nguuraa Koohdane? Kon ken hanattúu kidúk. Buwii faanuki na baa en beebda, buwii aamuki koofda, buwii dúki yaalba na betiba ba faanuki na bo' yiliisda, yaalcii faanuki kibeti na yaal moorombada, na buwaa tumka legeyda, ¹⁰ lokcii, buwii waari kigoon ñaa en tooh ga haffada, buwii dek ga ki'anda, buwii basi moorombada, gúroh-waascii, beeb buwaama boksandii ga buwaa yah kilam Nguuraa Koohda. ¹¹ Biyewin garuu madee fodaama kudewaa, wayee dú setdussa ga baakaa'ciigaruu, dú faandussa Kooh han doonaa dú en buuci, dú abohussa bo' bijúwí' ga fikii Kooh, kooroh ga teekii Yeesu Kiristaa, Ha'mudii, na ga Helii Koohyiigaruu.

Erat Kooh Ndam ga faanciigaruu

¹² Laakin buwaa wo'i an: «Iñaa nebpoo tooh mi tum.» Kayoh, wayee enndii tooh jof garuu. Mi mín kiwo' an: «Iñaa nebpoo tooh mi tum», wayee, mi yahhii ki'is haffoo, mi en ñaam ñaa en tooh. ¹³ Dú wo'in ban an: «ñamah eni' look, ee look eni' ñamah.» Kayoh, ee Kooh hayca kidúbi' ca kanak toohca. Faan nak, enohussii kifaanuk na baa en beeb. Faanfii eni' Ha'mudii ee Ha'mudii eni' faanfii. ¹⁴ Kooh yii milísi' Ha'mudii ga kikaankaada, Koohyii yiima yeri yahhuu kimilísi' ban ga kikaankaa, kooroh ga dooliigari.

15 Dú ínohoo an faanciigarúu iñcii cée' ga faanfii Kiristaa hene? Mi hay kibeβ moos cée' ga faanfii Kiristaanii, mi tumwa cée' ga faan faankoh-pakaye? Múk, mi tumooka. 16 Kon dú ínohoo an baa fu faanuk na faankoh-pakayaa, fu enin nari faan fiinoone? En ki'ena, ga loo beti na yaal, bíduunun ga Këyítfaa an: «Ba banak, ba yah faan fiinoo»✧. 17 Wayee baa en wínoo na Ha'mudiinaa, lak enin nari wínoo ga hel.

18 Kon núpat kifaanuki na baa en béeb. Béeb baakaa' wiliis, waa bo' tum laakohhii dara na faanfaagari, wayee baa faanuki na baa en béeb ya tumin iñaa joffii ga faanfaagari. 19 Kon dú ínohoo an faanfiigarúu fëri en Kaanfii fisela'í'fii Helii yisela'í'yii dëkohdane? Heliima en garúuda, Kooh yëri onndúuwa. Dú, dú laakkii haffúu. 20 Kooh eroh cadam fiyaak, ya laassarúu. Kon, na faanciigarúu, erat Kooh Ndam.

7

Iñii Pool taas ga loo sëyda

1 Diimada du paafat ga iñcaa dú bideeroo, dú meekissarocada. Iñaa gën ga yaalda wëri en ya le'oo ga beti. 2 Kikeen ga yibóní' nam kiy-ooβ hen bi, iñaa gënda wëri en yaalaa en béeb laak betici, betifaa en béeb laak yaalci. 3 Yaal jomin kitum iñaa wa'ti ga díkaantici na betici ee beti ban jomin kitum iñaa wa'ti ga díkaantici na yaalci. 4 Beti laakkii faanfaagari, yaalci

✧ 6:16 6: 16 Malkat Sënees 2: 24.

yërí laak. Yaal ßan laakkii faanfaagari, ßetici yërí laak. ⁵ Yíinoo gaba jomoo mooroomci kihoonoh hafci, enndii an ßa júwoh ga hen, ßa tum fodaama ee enoo ga iña maañ, lak ßa waa' kikiim Koohaa. Wayee gaama paafaa, ßa taabaatat ßa sëy. Enndiikanaa, ßa mínsanndii ki'abuk ee Seytaani mín ga kikooh, fí'ßa. ⁶ Iñii mi wo' yii mi tookin ya tumu, wayee mi gítinndii ken ga. ⁷ En ki'ena, enee ga iña gënelloonaa, ßéeb tuman fodiigoo. Wayee nak ßaa en ßéeb na iña Koooh onndida. Yii Koooh onndi iñii yii, yii Koooh onndi iña yay.

⁸ Yaalcii laaksoo ßetida na ßeticii ßiyaalßa kaaninda, iñii mi wo'ßa ee gën gabaða wëri en an ßa tum fodiigoo, ßa tesða. ⁹ Wayee en lak ßa mínoo ki'abukaa, yaal pajat ßeti pajuk. En ki'ena, kipañ na ki'en ga pañ, këri gën kitak.

¹⁰ Buwii en ga kipañ wala kipajukða mi wo'ßa iñii yii: 'Betifaa pajukin jomoo kitagoh na yaalci. En ki'ena, enndii mi ebilohka na kihaffoo, wayee Ha'mudii yëri. ¹¹ Ee binaa fa tagoh narinaa, fa jomoo kipajukis wala book fa júwohisat na yaalci. Yaal ßan jomoo kifoñ ßetici. ¹² Iñii mi yah kiwo' yiida nak enndii Ha'mudii ebilohhi wayee mi yëri wo'ka: Binaa yaalaa en kerceen laak ßetifaa enndii kerceenaa, ee ßetifaa took kites narinaa, ya jomoo ßetifaa kifoñ. ¹³ Fodaama ßan, ßetifaa en kerceen laak yaalaa enndii kerceen ee yaalaa took kites narinaa, ya jomoo kitas ßan. ¹⁴ En ki'ena, yaalaa enndii kerceen Koooh tookinndi ndaga daa fa taam na ßetifaa en kerceenda, ee ßetifaa enndii kerceen Koooh tookinfa ndaga

daa fa taam na yalaa en kerceenda. Enndii fodaamanaa, towutaagaba madan na towu yifa', ee wiima lakanaa Kooh tookinta. ¹⁵ Wayee nak baa enndii kerceen waa' kitagoh na baa ya pajoh nari en kerceendanaa, yaama iisatti ya yee'. Iñaama laakaa, yaa en kerceenda, ennda yaalaa ennda betifaa, ya laakin hafci. En ki'ena, Kooh bayyuu kipes ga jam. ¹⁶ Fu betifii en kerceenda, fu inohoo ati eneenaa fu hay kitah yaalfu kimuc, ee fu yaalii en kerceenda ban, fu inohoo ati eneenaa fu hay kitah betifu kimuc.

Kaa súpítat kípessú

¹⁷ Paaf ga iñiimanaa, baa en béeb lisat kitaabuk kipeskaa Ha'mudii onndida, kipeskaa ya enohee ga wii Kooh bayyi ga hafcida. Iñaama yeri mi ebiloh ga béeb jaangucii. ¹⁸ Baa, wii Kooh bayyaa ga hafci, laakkaa lak fu gúrukinaa, kaa heel kidaak mandargaa teewoh an fu gúrukinda. Baa, wii Kooh bayyaa ga hafci, laakkaa lak fu gúrukkiinaa, kaa gúruk. ¹⁹ Kigúruk na kigúrukki tooh laakoo solu. Inii laak soluda weri en kitum inaa Kooh nakohda. ²⁰ Baa en béeb lisat kitaabuk inaa ya enee ga wii Kooh bayyi ga hafcida. ²¹ Baa, wii Kooh bayyaa ga hafci laakkaa lak fu ñaam, inaaama hanattaa kibit. Wayee fu hot halaa onanndaa kilaak haffunaa, wa onattaa kisaan. ²² En ki'ena, baa fu en ñaam ee Ha'mudii bayinndaa ga hafcinaa, fu yaama, Ha'mudii oninndaa kilaak haffu. Fodaama baa fu enndii ñaam ee Ha'mudii bayinndaa ga hafcinaa, fu

yaama, fu ñaam Kiristaanii. ²³ Kooh lomohinndúu cadam fiyaak; kon kaa enat ñaam bo'-súusúus. ²⁴ Mbokcii, baa en béeb, ga fíkií Kooh ya lísat ga iñaá ya enukohee, ga wii Kooh bayyi ga hafcída.

Buwii enussii ga kipañ wala kipajukda

²⁵ Diimada kon, mi hayyúu kitaas ga loo buwii mosoo kile' ga beti wala yaalda. Enndii nak Ha'mudii ebilohka, wayee mi yah kiwo' halaattoo. Ee dú jominndoo ki'ooluk ndaga Ha'mudii ga yërmaandiigari yëri onndoo halaatiima. ²⁶ Mi, mi foogin an gënin ga yaal, ya tes da, ya aasoo ga beti ndaga conucii ga jamaanii watida. ²⁷ En fu laakin betinaa kaa heelfa kifoñ, en fu laakoo betinaa tesaa da. ²⁸ Binaa fu pañ banaa, fu tummbii baakaa'. Ee oomaa-jowu pajukaa, ya tummbii baakaa'. Wayee buwii aas ga séyda, ba hay kilaak coonu besaa en béeb, ee iñaama yëri mi sagi'túu. ²⁹ Dú mbokcii, iñii yii yëri mi waa'túu kiwo'. Iñii tesda yewinissii. Aboh ga watinaa, yaalcii pajinda, ba madat ga kipesba fodii buwaa pañnjii; ³⁰ buwii kodukda, ba madat na buwaa kodukkii; buwii en na kiyenda, ba madat na buwaa yenndii; buwii lomida, ba madat na buwaa laakkii iñaá ba lomda; ³¹ buwii jeriñukohi iñcii cijófi'cii ga ëldúnada, ba madat na buwaa mosooa kijeriñukoh. Iñaama enat fodaama, ndaga ëldúnaanii wii ga dii wa manda, yahissii kimaañ. ³² Mi waa' dú bégísuk ga halaat ëldúna. Yaalaa pañnjii, líki helci ga iñaá aaw ga loo Ha'mudii, ya

heeli kinebloh Ha'mudii. ³³ Wayee baa pajin líki helci ga enaama ëldúna, ya heeli kitum ińaa tahan betici wëñnji kiwaa'. ³⁴ Fodaama, ya warukoh ga enaama kanak caa bítinndi. Betifaa pajukkii ban wala ooma-jowu, líki helci ga ińaa aaw ga loo Ha'mudii doonaa ya en yuu Ha'mudii ga béeb ińaa ya tum na ińaa ya halaat. Ee betifaa pajukinda nak líki helci ga enaama ëldúna, ya heeli ińaa tahan yaalci wëñnji kiwaa'. ³⁵ Mi wo' ińuma ki'amdohhúu rek, enndii an mi waa'túu ki'ek ga gagal. Mi waa' rek kipessúu en ga daa gënda ee dú eroh haffúu tooh ga lëgëyii Ha'mudii.

³⁶ Kon d'u paafat kimma ga loo oomaa-fiil, yaa pokin jowu. Binaa helci lík lool ga jowujaa ee ya halaat an ya mín kitum ińaa bokkii ga ee ya am an ba jom kipajoh hena, ba pajohat: ya tummbii baakaa'. ³⁷ Wayee ban ya mínin ki'am bi yëgís ga keeñci an ya pajanndii ee ya faanukanndii na jowujaa. En lak ińaa ya am yaama yëgísin ga keeñci, ken gítinndiiri ga ee ya abin hafci ga jowujaanaa: ya tumin ińaa jof. ³⁸ Fodaama, baa pañ beti tumin ińaa jof ee yaa pañnjiida nak tumin ińaa wëñ kijof. ³⁹ Betifaa pajukin lísan ga pajaa en lak rek an yaalci yaa lís kipesaa. Yaalaa kaanaa nak, ya mín kipajukis ga baa nebpi, wayee enat ga kerceen fodaagari. ⁴⁰ Wayee nak ga halaattoo, ya wëñan kinebluk binaa ya tesdanaa ee mi foogin an mi taam na Helii Kooh ga halaatuma.

8

Kiñam koynoh kaa tumu sarah ga koof

¹ Diimada ban, mi hayyúu kitaas ga iñum dú meekissoo ga loo koynohkaa tumu sarah ga koofda. Kayoh sah, dú béebpuu, baa en béeb garuu laakin iñaa ya ínoh. Ki'ínoh nak eki bo' ga kibewí' hafci, kiwaaroh tahi ngem kiyégís. ² Baa foon an ya ínohin yen tooh, lak ki'ínohkaagari le''ii ga daa ka jomee kile'da. ³ Baa waarin Kooh, Kooh ínohinndi.

⁴ Kon ga loo iñuma dú meekissoo an ati koynohkaa tumu sarah ga koof jomin kiñamu wala jomooda, mi taassúu an: «koof enndii dara ga öldúna ee Kooh yíinoo doŋ yéri laak»

⁵ En ki'ena, iñcaama buwii tík Kooh na Ha'-mun ga asamaan na ga öldúnada, ca yewinin.

⁶ Wayee en garuunaa, Kooh yíinoo doŋ yéri laak: yéri en Paamudii, yii sak iñaa en tooh ee dú ay kipessuu gari. Ee ban Ha'-mun yíinoo doŋ yéri lak: yéri en Yéesu Kiristaa, ya yii tooh saku koorohha gari ee yéri en kipessuuda.

⁷ Wayee nak enndii kerceencii béebba bəri ínoh kayohfiima. Bíinoo, koofcaa ba aamu-keeda meycii ga hafcaagaba bi diima. Saycaa ba ñam koynoh sarah tooh madi ba na, ba bokidohuunun ga sarahaa tumu waama ee helcaagaba hícískoh, ba foon an ba tumin yisépí'í'. ⁸ Ñamah moos deydohooruu ga Kooh: kiñambii ga, nëewísoo dara garuu ee kiñam ga, baatoo dara garuu.

⁹ Wayee nak watukaa iñaa dal helpu fu tumida wa en iñaa ekan buwaa ngëmaagaba

yëgíssiida ga kitum baakaa'. ¹⁰ En ki'ena, ßaa ngëmaagari yëgíssii, hottaa fu yii fu inohin kayohfiida ga ðekataa aamukohsi koofða. Fu bokin kanu na ßuwaa aamuki koofðanaa, inaama mínoori ki'ek ga ki'aaw kiñam koynohkaa sarahu ga koof fodiigaraane? ¹¹ Fodaama, mbok-kerceenaama, ngëmaagari yëgíssiida, ki'ínoh-kayohkiigaraa tahinndi kisañku'uk ee lakanaa ya ßan, Kiristaanii kaandíinndi ga kuraanaa. ¹² Fu tum baakaa' fodaama, fu tooñ mbok-kerceena ngëmaagari yëgíssii, fu yah helaagarinaa, inohaa an Kiristaanii yëri fu tooñ. ¹³ Këri tah, koynohkaa mi mín kiñam tooh, ka na' ki'ek mbok-kerceen ga kitum baakaaraa, mi ísanka hen bi taa', doonaa mi ekoo mbokkoo-kerceen ga kitum baakaa'.

9

Pool foñin tooh inaa ya jomee kilaak ga lëgëy ki'apotaa'kaagari.

¹ Enndii mi laak haffoone? Mi enndii apotaa' hene? Mi hottii Yéesu, Ha'mudiigaruune? Dú límukohhii ga lëgëyii Ha'mudii mi enukohðane? ² Luu enee an laakin ßuwaa tookusiiroo apotaa', garuu, mi apotaa'. En ki'ena, enii dú enin wínoo na Ha'mudiida teewohin kayoh-kayohða an mi apotaa'. ³ Inii yii yëri mi layi' haffoo kitaas ßuwii yambooða: ⁴ Ati dí jomoo ki'eru ñamah na anah? ⁵ Dí jomoo kibaydoh betifaa dí pañ ee en kerceen fodii dii apotaa'cii bínoo, ßa na këmëenkimuncii

Ha'mudii na Pee^{*}, ba tumika d'ane? ⁶ Ati mi na Barnabaas dí banak rek dí b'eri jom ki'anaŋ kilaak i'naa dí pesohan? ⁷ Soldaaríi yiida mos kibay hafci ga poosci? Bii yiida yípan kedik, ka límaa ya jomoo kimay ga towutaa? Wala níirohii yiida níiran yop ee an ya jomoo kile' ga miismaa ya tenida? ⁸ Kaa foogat an i'ni mi wo'da mi bewohhi kesi ga i'nciima buwii hot ca tumsida. Waasii Móyíis ban wo''ii i'naamane? ⁹ En ki'ena, bídu ga an: «Kaa s'um kúuwkaa enohfaa en na kiyon belada.» Wo'eenama, enoh tah Kooh kiwo'wane? ¹⁰ Du b'eri tah Kooh wo' i'naama man? Ehee, du b'eri tah i'naama kibídu. Fodaama línoh jomin ki'am yaakaa' ga i'naa ya línda ee yonoh jomin ki'am yaakaa' kilaak bakci ga i'naa ya yonda. ¹¹ Dí nak, dí sokin garúu enaama cijófi', caa meyoh ga Helii yisela'í'yii. Kon binaa dí laas ga i'naa dú l'eg'ey ga yahhúud'anaa, i'naama h'epin ga i'naa dí jom kisek garúud'ane? ¹² Waa laakin bibo' baa laak i'naama garúu, enndii dí jomeeba ka kiweñ kilaak garúu fúufe? Moona déy, i'naa dí jom kilaak garúu yaama dí taabukkiiri. Wayee dí kooruk tóoh doonaa laakoo enaama yínoo yaa hoonohan kitíin l'eg'eyii kiyéegaloh Hewhewii winéwi' wii. ¹³ Buwaa l'eg'eyi ga Kaanfaa Koohda, man dú inohin an ba bewohi i'naa ba pesohi ga i'naa buwaa haydohi daamada; buwaa tum l'eg'ey-sarahohda, ba laasi bakba ga i'naa tumsi sarah daamada[☆] ¹⁴ Fodaama,

* **9:5** 9: 5 Teekaa wo'u dii, kikelohi' Gerekcaada en «Kefaas»

☆ **9:13** 9: 13 Malkat Léwitik 6: 9-19; Deteronom 18: 1-3,14.

Ha'mudii nakoh an ßuwii tum lëgëy kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wiida, ßa pesat ßan ga lëgëyaa ßa tum waama.

¹⁵ Wayee iñcaama mi jom garúu kilaakda, mi taabukkii wíinoo gaca. Ee mi bínndii iñii yii kiwaa' dú tumi'too yen. Ken mínoo kite' garoo iñcaama mi bakukohida: kikaan gënëllooka.

¹⁶ En ki'ena, mi laakoo iñaa mi yah kindamuk ga kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii. Wa en sas garoo waa mi sasu, ee massa haffoo binaa mi yéegalohhii Hewhewii winéwí'wiinaa.

¹⁷ Enee an mi na kihaffoo, mi yëri tanuk kitumkanaa, eneenaa mi mín kiséentuk fay ga. Wayee, waa mi tíkuka hen, wa enin sas waa mi eru kitum. ¹⁸ Kon fayiigoo gada wëri en ya? Hanaa kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii, mi meekisohoo dara ee mi díibukoo kilaas iñaa ßuwii yéegalohiwa jom ga kilaakda.

¹⁹ En ki'ena, mi laak haffoo, mi enndii ñaam ken. Wayee mi tumin haffoo ñaam ßaa en béeb doonaa mi mín kinook iñaa wëñ gaba kiyewinda ga Kiristaanii. ²⁰ Binaa mi en ga ßuuy yaawúu'ciinaa, mi eni yaawúu' doonaa mi nookba. Hídaa ga dii mi aycii kipessoo ga Waasii Móyíisda tooh, binaa mi en ga ßuuy ßuwii ay kipesba ga Waasii Móyíisdanaa, mi tumi haffoo fodii ßaa ayuk gawa doonaa mi nookba. ²¹ Fodaama, binaa mi en na ßuwii ayussii kipesba ga Waasii Móyíisdanaa, mi eni fodii ßaa aycii kipesci ga Waasii Móyíis doonaa mi nookba. Moona déy, enndii an mi faali'ii Waasii Kooh; nam ki'en an mi ay kipessoo ga waasii Kiristaanii. ²² Mi en na

buwaa ngëmaagaba yëgíssiinaa, mi tumi fodii baa ngëmaagari yëgíssii, doonaa mi nookba. Fodaama mi madi ga fíkíi baa en béeb fodaada mi laakki ya manda, ee mi tum tóoh bi laak gaba baa múc. ²³ Iñcaama tóohca, mi tumca ndaga Hewhewii winéwí'wii, doonaa mi ban, mi laak ga iñcii cinéwí'cii wa onohida.

²⁴ Dú ínohin dijófi' an en ga kifool kidewirohaa, béeb foolohcaa béri fooli, wayee yíinoo rek yéri bayan ndamaa. Foolat kon jaaraa onanndúwa kibeβ. ²⁵ Foolohaa en béeb, en na kitagat faanfaagarinaa, hoonohi' hafci enaama ciyewin. Ya tumi iñaama kiheel ndamaa maaño, wayee du, du tumi fodaama kiheel ndamaa yah bi taa'. ²⁶ Mi nak, mi fooli fodaama, mi leelo kifool; mi lebirohi fodaama, mi leelo kifeek; ²⁷ faanfigoo, mi onoofa jam, mi tumifa iña nebpoo, enndiikanaa mi hay kiyéegal buwii Hewhewii winéwí'wii bi leehaa, mi dal kijafu ga fooh.

10

Pool nak bu-Korenti kiwatuk ki'aamuk koof

¹ Mbokcii, mi waa' dú níindísuk iña hewee ga caasamuncaagaruuda: man ba béebba, ba enee ga fildoo yaayeelaa kuliyukee waasagabada, ee ba béebba ba paaffa giiyaa gaa. ² Daama, ga fildoo yaayeelaa na ga duuy giiyaa, man na béebba ba bétisi'ussa ki'en wiinoo na Móiis. ³ Béebba, ba bokka kiñam ñamah wiinoo waa Kooh oneebada. ⁴ Béebba, ba bokka ki'an ban ga músúmaa

Kooh oneebada. En ki'ena, ba béebba, ba anee ga músúmaama Kooh meydohee ga atoh, waa bedeebada. Atohaama Kiristaanii yéri. ⁵ Moona déy, iña wēñ kiyewin gabada pesséerii ga iña neb Kooh, kēri tah ba boolukka yíinoo yíinoo ga duuy ēgí'-dúndagaa.

⁶ Iñcaama laakka doonaa du malak gacanaa, du watuk kitaabuk neblaat-kumuun cibóní' fodaa gaba. ⁷ Dú jomin ban kiwatum ki'aamuk koof fodaa bíinoo gaba tumee kada. Bídu ga Kēyítfaa an: «buwaa yuŋga, ba aawwa kiñam na ki'an, lēehí'ta ba kolukka, ba aawwa ki'ēñjoh.»^{*} ⁸ Watukat ban kifaanuk na baa en béeb fodaa bíinoo gaba tumee kada: bo' bijúnni-daankaah-kanak na bijúnni-kaahay (23.000) kaanussa ga bes wíinooda. ⁹ Du watukat kitoñ Ha'mudii fodaa bíinoo gaba tumeeke ee goŋcaa doŋpaba, ba kaanndada. ¹⁰ Watukat kiña'sukoh iña aaw ga Kooh foda bíinoo gaba tumeeke ee malaakaa Kooh saŋku'ida dúbí'tabada.

¹¹ Kofeelcaama dalla bicaasammbuu doonaa du malak gacanaa du watuk, ee ca bídussa doonaa ca yúunnduu du bii du en na kipes ga jamaanucii mēēñjohda. ¹² Kon nak, baa fu foŋ an fu yēgísín gík béeb watuka, enndiikanaa fu hay kikeen. ¹³ Laakkii coonufaa tikkúu, faa bíbo' biliis koorukkiifa. Iña Kooh dígoh tooh tummbi, ee ya íisanndiirúu dú tíku coonufaa paaf daa doolicaagarúu eem. Saycaa coonu tikkúu tooh, Kooh waayuk-

^{*} 10:7 10: 7 Malkat Eksoot 32: 6.

i'túu ban halaa d'ú rëcohan en d'anaa d'ú yëgís ga fikii coonucaama.

¹⁴ Kon, d'ú bii mi keeñukinda, úsaayat tóoh iñaa en koof. ¹⁵ Mi ínohin an mi wo' na buwaa laakin hel, kon iñuma mi wo''úuda malakatti bi jof. ¹⁶ Kaasii wibarkéelí'wii tah d'ú gërëmi Koohda, saycaa d'ú anwa tóoh, enndii wërí teewoh ñífi Kiristaanii aamuki'tuu tah d'ú en wíinoo naridane? Ee mbúuriima d'ú weeli kiñamda, enndii wërí teewoh faanfii Kiristaanii sarahohu tah d'ú en wíinoo naridane? ¹⁷ Mbúuru wíinoo wërí laak, ee hídaa ga dii d'ú yewinda tóoh, d'ú en faan fiinoo, ndaga d'ú béebpuu d'ú bërí boki kiñam ga mbúurii wa wíinooda.

¹⁸ Malakat ga heetaa Isarayeel, binaa ba tum sarahaa, buwaa ñami koynohkaa sarahaada, ba enirii wíinoo na Koohe? ¹⁹ Mi waa' ya kiwo' daama? Koynohkaa tumu sarahda, ka na kooffaa tóoh, ca laak jeriñ hene? ²⁰ Ó'óo, mi waa' kay kiwo' an sarahcaama tumu ga koofcaada, en ki'ena ca aawi ga seytaanicii, wayee aawiri ga Kooh. Ee nak, mi waa'tii d'ú bok dara na seytaanicii. ²¹ D'ú mínoo ki'an kaasii Ha'mudii, d'ú an ban kaasii seytaanicii. D'ú mínoo kiñam ga kankii Ha'mudii, d'ú ñam ban ga kankii seytaanicii. ²² Ati d'ú waa' ki'ayluki' Ha'mudii? Ati d'ú foon an d'ú wëñnji dooli?

Tumat tóoh bi Kooh laak ndam

²³ Kayoh an «Iñaa neβ bo' tóoh, mínndi kitum», wayee enndii tóoh jof kitum. Iñaa neβ bo' tóoh, mínndi kitum, wayee enndii iñaa

en tóoh yégísdí buwii ga ngëmiigaba. ²⁴ Ken hanat kiheel rek iñaa gën gari, wayee ya heelat ban iñaa gën ga mooroomci. ²⁵ Béeb iñaa toon ga marsi, dú míninndi kiñam ee kaa meekisohat ki'ínoh yen ga, en danaa dú yahoo hel ken. ²⁶ En ki'ena, Këyítíi wo' an: «Kakayfii na béeb iñcii en gada, cuu Ha'mudii»[☆]. ²⁷ Binaa baa gëmbii ga Yéesu, bayyúu kiñam ee dú took kikaraa, iñaa dú tofdu tóoh ñamat ee kaa meekisohat ki'ínoh yen ga, en danaa dú yahoo hel ken. ²⁸ Wayee bo' wo''úu an: «Koynohkii meyoh ga kii tumsee sarah ga kooffaada», kaa ñamatka ndaga baa yéegalinnúuka yaama, kisañ hel ken yah ga iñaamada. ²⁹ Mi wo' loo kiyah helaa, enndii waa garúu tahhoo kiwo' wayee waa gari. En ki'ena, mi mínin kitum iñaa nebpoo, wayee mi yahka ya kitumoh mi yahi hel bo' yiliis bi baama atti'iroo ga tumeencaagoo caama. ³⁰ Iñaa mi ñam ee mi gërëmin Kooh gawada, iñii tah ya bo' yeeroo kiñaawal ga ñamahaama mi gërëmoh Kooh gawada. ³¹ Kon, waa dú ñam, waa dú an, béeb iñaa dú mín kitum, ndamaa Kooh hotukat ga. ³² Kaa tumat dara iñaa tahan kibúuk buwii ga baakaa', ennda ga yaawúu'cii, ennda ga buwii enussii yaawúu'da, béeb bu-jaangii Kooh. ³³ Tumat fodiigoo: ga iñaa en tóoh, mi guu'guuluki ga kitum iñaa neb buwii béebba. Mi heelo iñaa gën garoo rek, mi heeli iñaa gën ga bibo' biyewin, doonaa ba múc.

[☆] **10:26** 10: 26 Malkat Kañcaa 24: 1.

11

¹ Taabukattoo ga ññii mi tumidfa, fodii dii mi ban, mi taabuk Kiristaada.

Ekuk beti na yaal ga ñuuy jaangu

² Mi yii kañnjúu ga dii dú bii níindísukkoo ga ñña en tóohdfa na ga dii dú abin yah kanak ga ññcii mi jégí'túudfa. ³ Wayee nak, mi waarin dú ínoh ññii yii: Ga yaaloo yaal, Kiristaanii en hafa. Ga beti nak yaal yé'í en hafa ee ga Kiristaanii Kooh yé'í en hafa. ⁴ Béeb yaal, yaa en na kikiim Kooh wala kiyéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh, binaa ya ekuk baanunaa lak ya e'tii Kiristaa yii en hafda, céé'. ⁵ Ee beti, binaa fa en na kikiim Kooh wala kiyéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh, ya tes haf buucuucaa, lak fa e'tii yaal yii en hafda, céé': fa man na betifaa húusukin. ⁶ Kon, binaa beti mísoorukkiinaa, fa namat kinenuk hen. Ee waa kihúusuk wala kinenuk ñña kaci ga beti, kon ya mísoorukat hen. ⁷ En ki'ena, yaal jomoo ki'úul hafaagari ndaga ya nataal Kooh ee yé'í teewoh ndamii Kooh. Beti nak, yé'í teewoh ndamii yaal. ⁸ En ki'ena, Kooh bebpii ga beti ya sakka yaal, wayee ya beb ga yaal, ya sakka beti. ⁹ Enndii yaal yé'í Kooh sak ndaga beti. Beti yé'í Kooh sak ndaga yaal. ¹⁰ Ññaama tah, beti jomin ki'úul yen ga hafaagari, kiteewoh an yaal en hafa, ee ban, ndaga malaakacii. ¹¹ Moona déy, ga enii dú en wíinoo na Ha'mudiida, beti mínoo kika' hañci ya foñ yaal ee yaal mínoo kika' hañci foñ beti. ¹² En ki'ena, daa beti bewohu ga

yaal sakussada, yaal ban límukohi ga beti ee ba banak, ba meyoh ga Kooh.

¹³ Malakat ga haffúu rek, jekin moos beti kíimi Kooh, ya tes haf buucuce? ¹⁴ Dú malak ga dii èldúna en d'anaa, dú hay kihot an kibay fen fihóorí' enndii ndam ga yaal. ¹⁵ Ee ga beti nak, iñaama ndam gari. En ki'ena, fen fihóorí' eru beti kikún hafaagari. ¹⁶ Binaa laak baa waa' kinookoh ga iñcumanaa, ya ínohat an dí tumoo giliis gaa d'al guma ee buwii ga jaangii Koohda tumoo iñaama ban.

Cuuníinfii Ha'mudii

¹⁷ Ga inii mi yah kiwo' yii nak, mi kañorúu ga: hídohcii laaki ga díkaantirúuda èewdo-hhiirúu fíkíi ga waasii wayee ca baatirúu kisoofdoh fenoo. ¹⁸ Ee sah, ga iña mi deβ kikelohda, an: saycaa dú hídoh kikíim Kooh tóoh, kihégískoh laak ga díkaantirúu ee iñaama mi saminndi kigem. ¹⁹ En ki'ena, kihégískohkum ga díkaantirúuda jom kilaak hen, doonaa buwii ga díkaantirúu yégisin gíkda, ba hotuk.

²⁰ Kon binaa dú hídirukohaa, dú mínoo kiwo' an cuuníinfii Ha'mudii fērí dú en na kiñam. ²¹ En ki'ena, saycaa dú hídoh kiñam tóoh, baa en béeb gaawtuki kiñam kanukaagari. Kērí tah laaki garúu buwaa ñammbii ee lak bíinoo baa laal. ²² En lak kiñam na ki'an doḡ hídírohhuunaa, dú mínoo ki'eem ga kaancaagarúune? Inii tah ya dú faali''ii bujaangii Kooh? Inii tah ya dú kikaci'lukohi

buwii hóomí'tiida? Dú waa' mi wo''úu ya? Mi kañattúu ga iñaamane? Múk, mi kañoorúu!

²³ En ki'ena, mi jégítúu iña mi bewoh ga Ha'mudiida an: ga wekaa Yéesu, Ha'mudii tíku ga yah buwaa sagohee narida, ya bebpa mbúurú, ²⁴ ya gërëmma Kooh gawa, ya weelsohhawa, ya wo''a an: «Wii wëri en faanfiigoo erohu ndaga dúda; tumat iñuma, dú níindísukohiroo.» ²⁵ Fodaama ban, ga waa ba lëehí'ta, ya bebpa kaas-biiñ, ya wo''a an: «Wii wëri teewoh kifiliimunkii ki'askii Kooh pok na buwiigari, kooroh ga ñífiigoo yah ki'aamu ndaga dúda. Saycaa dú an ga tooh, tumat ka kiniindísukkoo.» ²⁶ Saycaa dú ñam ga mbúuriima, dú an ga kaas biiñiima tooh, lak dú yéegaloh kikaankii Ha'mudii ee iñaama yah bi ga daa ya hayan.

²⁷ Kon nak, béeb baa fu ñam ga mbúurii Ha'mudii, wala fu an ga kaasiigari ee fu e'tiiri céé' ganaa, ínohaa an fu tooñin faanfii Ha'mudii, fu tooñin ñífiigari. ²⁸ Kon baa en béeb malaksukohat hafci dijófi', lëehíraa ya han kiñam ga mbúuriima, ya an ga kaasiima. ²⁹ Baa fu ñam ga mbúuriima, fu an ga kaasiima, ee fu halaattii ga faanfii Ha'mudiinaa, ínohaa an fu nookin aylukaa Kooh ga dookfu. ³⁰ Iñaama tah kidúukool na kihii boon yewin garúu, bi biyewin garúu kaanin. ³¹ Wayee nak binaa dú dewoh ga kimalaksuk haffuunaa, Kooh atti'ooruu. ³² Ee binaa Ha'mudii atti''uu watinaa, ya ennduu na kiko' doonaa bëríinaa ya yah ki'atti' buwii bibóní' bii kikaanda, dú

bokidohsoo ga.

³³ Kon mbokcii, binaa dú hídirukoh kiñam cuuniinfaa Ha'mudiinaa, yaa en béeb sekat mooroomci. ³⁴ Laak yaa yaab lool garúunaa, ya ñamat ga kaanci paay, doonaa hídohci-igarúu enoo iñaa tahan Kooh atti'úu. Iñcum tes mi jom kilóogísohda, binaa mi hay du-manaa, mi malakca.

12

Iñcii Helii yisela'í'yii onohída

¹ Mbokcii, dú hay ga loo iñcii Helii yisela'í'yii onohidanaa, mi waa'tii dara appúu kúmpa ga.

² Dú ínohin an, kudewaa, ga wii dú pes ga kiyi-ifa'da, dú nooksee fodii búumí', dú baa jaamuk koof, iñcaama mínoo kiwo'da. ³ Kéri tah, mi waarin dú ínoh iñii yii dijófi': baa taam na Helii Kooh, wo'oo an Yéesu araamin. Ken mínoo kiwo' ban an Yéesu yéri en Ha'mudii, enndii an Helii yisela'í'yii yéri onndika kiwo'aa.

⁴ Iñcii Helii yisela'í'yii onohída, ca wóotírohin, wayee Helii onohicada ya yíinoo. ⁵ Iñcii sasohu kitumda, ca wóotírohin, wayee Ha'-mudii sasohcada ya yíinoo. ⁶ Iñcii Kooh oni buwii kitumda, ca wóotírohin, wayee ya yii ya mínlukoh béeb kitum iñaa en toohda, ya yíinoo. ⁷ Fodaama, baa en béeb garuu laakin iñaa Helii yisela'í'yii onndi ki'amdoh béeb buwii gëmindá. ⁸ Yii, Helii onndi kiñaan ga kiwo'; yay, Heliima onndi kilaak hel ga kiwo'. ⁹ Heliima onnda bo yiliis kilaak ngëm wiyëgísí'; Heliima wa rekda, wa onnda ban bo' yiliis

kiwëkí' dúukoolí'; ¹⁰ yiliis yaa, Heliima onndi kimín kitum kíntaan. 'Bo' yiliis, Heliima onndari kiyéegaloh Wo'eenaa meyoh ga Koohda; yiliis, Heliima onndari kimín ki'ínohsoh iñaa meyoh ga Helii Kooh na iñaa meyoh ga helcii cibóní'cii. 'Bo' yiliis, Heliima onndi kiwo' lakcaa bo'-súusúus kelohooça; yiliis, Heliima onndi kilóogísoh lakcaama. ¹¹ Heliima onohi iñciima tóohcađa, ya yíinoo doḡ. Yaa en béeb ya wa'taa iñaa bokkii na waa mooroomfu, foda ya waarohkada.

Jaangii mēdírohu na faan bo'-súusúus

¹² En ki'ena, faan fa fíinoo, wayee cée'cii en gađa yewinin. Cée'cii béebca nak, ga dii ca hín kiyewinda tóoh, béebca cēri bok ennda faanfii fa fíinoo. Man fodaama ga Kiristaanii. ¹³ Du béebpuu, du bētísi'u ga Heliima en wíinooda, kibok ki'en faan fíinoo ga Kiristaanii: ennda yaawúu', ennda ɓaa enndii yaawúu', ennda ñaam, ennda ɓaa enndii ñaam, du béebpuu du bokin ki'éníru ga Heliima. ¹⁴ En ki'ena, faan enndii cée' wíinoo, wayee ca yewinin. ¹⁵ Binaa kot wo' an: «Waa mi enndii yah, mi bokkii ga faanfii», iñaama enndii kayoh. Ki'enndii yah, hoonohoowa ki'en cée' ga faanfii. ¹⁶ Ee binaa nof wo' an: «Waa mi enndii kuhas, mi bokkii ga faanfii», iñaama enndii kayoh. Ki'enndii has hoonohoowa ki'en cée' ga faanfii. ¹⁷ Binaa bo', faanfaagari béebfa enee tóoh hasaa, eneenaa ya mínan na kikeloh? Ee bo', faanfaagari enee tóoh nofaa, eneenaa ya mínan na ki'ééñduk? ¹⁸ Kooh nak, cée'cii ga

faanfida, waa en tooh ya hanohdinwa ga daa ya waarohwada. ¹⁹ Binaa faanfii béebfa enee tooh cée' wínoo dogaa, eneenaa wo'soo faan. ²⁰ En ki'ena, cée'cii ga faanda yewinin wayee béebca cērí bok ennda faanfii.

²¹ Kon, kuhas mínoo kiwo' yah an: «Mi laakkii sooli garaa!». Ee haf mínoo kiwo' kotcii an «Mi laakkii sooli garúu!». ²² Iñaama sah mínoo kilaak. Cée'cii ga faanfii ee du am an ca wēñ kilaakoo doolida, ca laakin solu wiyaak. ²³ Cée'cii en ga faanfii ee du tikkii darada, cērí du wēñ ki'e' cée'. Fodaama, cii en ga faanfii ee ca moroo kiwo'da, toputu'si hen bi jof. ²⁴ Ee cée'cii en ga faanfii ee ca hotukinda, soolukkii kitoputu' iña hinda. En ki'ena, Kooh sakin faan ya tummba bi cée'cii tikkusi darada, ca wēñ ki'eru cée'. ²⁵ Ya tumin iñaama, en danaa kihégískoh laakoo ga díkaanti cée'cii faanfii, wayee waa en béeb amdoh caa tesda. ²⁶ Binaa laak iña mesik cée' wínoo ga faanfinaa, béeb cée'cii tesda yēñ mesiklaataama. Ee binaa cée' wínoo ga faanfii eru ndamaa, béeb cée'cii tesda cērí boki nawa kinebluk.

²⁷ Dú béebpúu, dú bērí en faanfii Kiristaa, ee baa en béeb garúu ya cée' ga faanfii fiima. ²⁸ Kooh fal buwii ga jaangii fodaama: ya kuliyuki' apotaa'cii, ya tikká sēldiiga-Koohcii ga, ya tikkissa jégírohccii ga. Lēhí'ta buwii ya on kimín kitum kintaanda tikká ga, bii ya on kimín kiwēkí' dúukoolda tikká ga, bii ya on kimín kidímalohda tikká ga, bii ya on kimín kikuliyuk mboolooda tikká ga, bii ya on kimín

kiwo' lakcaa bo'-súusúus kelohooda han ga kitík.

²⁹ Man enndii béeb en apotaa'? Man enndii béeb en seldíiga-Kooh? Man enndii béeb mín kijégíroh? Man enndii béeb mín kitum kintaan? ³⁰ Man enndii béeb mín kiwëkí' dúukool? Man enndii béeb mín kiwo' lakcaa bo'-súusúus kelohoo? Man enndii béeb mín kilógísoh lakciima? ³¹ Kon, kaantukohat kilaas ga iñcii Helii yisela'yii onohi wëñ kiyakda. Diimada nak, mi hayyúu kiteeb waas wiliis waa gën waascii tóohca.

13

Kiwaaroh wëñ kiyak iñaa en tóoh

¹ Luu enee an mi mínin kiwo' béeb lakcii buwii na ban caa malaakacaa, binaa mi waa'tii buwiinaa, lak mi enndii dara. Mi man na jëelëelaa en na kitíp wala hanaa en na kitíp ee ca newoo ga nof. ² Luu enee an Kooh oninndoo kiyéegaloh wo'eenaa meyoh gari, mi ínoh kúmpafaa en tóoh, mi laak hel ga iñaa en tóoh, mi laak ngëm wiyégísi' waa onanndoo kimín kitool janjan sah, en an mi waa'tii buwiinaa, lak mi enndii dara. ³ Luu mi warohee béeb alaliigoo buwii laakooda, mi eroh ban faanfigoo, fa tēkíru*; binaa mi waa'tii buwiinaa, iñaama laakdooroo jeriñ wí-noo.

* **13:3** 13: 3 Laakin lëegísohcaa wo' daama an: «mi eroh ban faanfigoo, mi bëwí' haffoo ga»

4 Kiwaaroh taam na kimúuñdoh, kiwaaroh taam na kijof ga mooroomfu, kiwaaroh taambii na ki'íñaan, ka taambii na kindamuk, ka taambii na kibëwí' haffu. 5 Baa waarin bo' aasoo ga íñaan apohin kaci, ya heeloo rek íñaan gën gari hañci, gaawoo ki'ayluk, aboo aylook. 6 Baa waarin bo' safaroo ga íñaan júbpíi wayee safari ga íñaan en kayoh. 7 Baa waarin bo' múuñdi béeb hen ga tóoh, ya laaki ngëm ga íñaan en tóoh, ya laaki yaakaa' ga íñaan en tóoh, ya tooki kikoork íñaan en tóoh.

8 Kiwaaroh faayoo. Kiyéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh hay kileeh bes; kiwo' lakcaa bo'-súusúus kelohoo hay kileeh bes; kilaak hel hay kileeh fan. 9 En ki'enaan, du ínohoo bi mat ee wo'eencii meyoh ga Kooh du yéegalohida, du wo'ooa bi mat. 10 Wayee íñaan matinda hay bërínaan, íñaan mattii leeh.

11 Wii mi en oomaada, wo'eenndoo enee wo'een oomaa, halaattoo enee halaat oomaa, helloo enee hel oomaa. Ga dii mi enin yaakda, mi foñin íñaama oomaa enukohida. 12 Watifii wati, du elmísi hen fodii baa malak ga seetufaa lee'tii. Wayee bes waa hay, du hay kihot jemeet ga hasciigaruu. Watifii wati fan, íñii mi ínohda mattii, wayee bes waa hay, mi hay ki'ínoh bi mat fodii dii Kooh ínohhooda.

13 Diimada nak, enaamacii kaahaycii cii cëri lísan kilaak bi taa', ennda: ngëm, yaakaa' na kiwaaroh; ee wii wëñ ga kiyakda wëri en kiwaaroh.

14

Kiwo' ga lakaa bo'-súusúus kelohoowa na kiyéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh

¹ Kon díirukat kiwaa' mooroommbúu. Kaan-tukohat kilaas ga íncii Helii yisela'í'yii onohíða, wěńaa ga kiyéegaloh wo'eenii meyoh ga Kooh. ² En ki'ena, binaa bo' wo' ga lakaa bo'-súusúus kelohoonaa, ya wo''ii na buwii, wayee ya wo' na Kooh kep, ndaga ken ínohoo íńaa ya wo'da. Ya wo' wo'eencaa en kúmpa, caa Helii yisela'í'yii onndi kiwo'. ³ Wayee baa yéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh, wo' na buwii kiyégísí' ngěmaagaba, kidaasba na kidělí' helcaagaba. ⁴ Baa wo' ga lakaa bo'-súusúus kelohoo, ya baat kiyégísí' ngěmaagari ga hafci. Baa yéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh, ya yégísí' ngěmaa bu-jaangaa béebba. ⁵ Mi waarin dú béebpúu dú wo' lakcaa bo'-súusúus kelohoo, wayee mi wěń kiwaa' dú yéegaloh wo'een, caa meyoh ga Kooh. En ki'ena, baa yéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh ga lakaa buwaa kelohin, yérí wěń buwaa kilaaki' jeriń loo baa wo' ga lakaa bo'-súusúus kelohoo, wala book ya lóogísoh íńaa ya wo'da, en danaa, ya on béeb bu-jaangaa kiyégís ga ngěmaagaba.

⁶ Mbokcii, binaa mi hay garúu, mi wo' narúu lakaa bo'-súusúus kelohoonaa, jerińii wiida mi laakdanndúu? Íńaa gěnda kay, wo'eenaa mi wo'an narúuda ínohlukohhúu íńaa Kooh teebpoo, wa ínohlukohhúu yen, wa yéegallúu wo'eenaa meyoh ga Kooh wa kijégítúu.

⁷ Malakat ga iñcii típsida, fodii mbiib na riiti: binaa típaagaca koo'tii waasaa, bo' mínan na ki'ínoh iñaa mbiiwaa wo'da wala riitaa? ⁸ Ee ñan kúlúb, binaa típussii bi lee', ñuwaa ínoh iñaa laakðanaa, bii meyanba kiheñohnee? ⁹ Fodaama ñan, dú wo' lakaa bo'-súusúus kelohoonaa, ñuwaa tuman na bi ña ínoh iñaa dú wo'da? Madan na dú wo' ga uurisii rek.

¹⁰ Lakcii ga ëldúnada, ga dii ca hín kiyewinda tooh, waa en béeb gaca laakin ñuwaa laakiwa. ¹¹ Binaa bo' wo' lak ee mi kelohoowanaa, ñaa wo' lakaada mi man gari fodii ñaa meyoñ ín ee ya man garoo ñan fodii ñaa meyoñ ín. ¹² Kon nak, dú bii dú kaantukoh ga kilaas ga iñcii Helii yisela'í'yii onohida, namat kiheel kiweñí' ga iñaa yëgisðan ngëmii ñu-jaangii.

¹³ Këri tah, ñaa wo' lakaa bo'-súusúus kelohoonaa, ya kíimat Kooh onndi kímin kilóogísoh iñaa ya wo'da. ¹⁴ Binaa mi kíim Kooh ga lakaa bo'-súusúus kelohoonaa, keeñaagoo waa ga iñaa mi kíimda, wayee helaagoo gaa ga.

¹⁵ Kon mi jom na kitum? Mi kíim Koohaa, mi kíimaanndi na keeñiigoo ee mi kíimaanndi ñan heliigoo en ga iñaa mi wo'da. Mi yeek Koohaa, mi yeekanndi na keeñiigoo ee mi yeekanndi ñan heliigoo en ga iñaa mi wo'da. ¹⁶ Fu en na kigërëm Kooh na keeñaagaraa doñ, fu wo' ga lakaa bo'-súusúus kelohoonaa, ñaa en daama ee en sagac ga iñaamada mínan na kiwo' «Aameen» ga iñaa fu wo'da ee lak ya ínohoo iñcaa fu wo'da? ¹⁷ En ki'ena, fu gërëmin Kooh bi jofin, wayee yii en daama ee

sagac ga iñaamada, ngëmaagari, fu baattiiwa kiyëgísí'.

¹⁸ Mi gërëmin Kooh ga dii mi wëñnjúu bééβúu kiwo' lakaa bo'-súusúus kelohooda, ¹⁹ wayee ga ðuuy jaangu, kiwo' toonaa tiyëtúus taa bo' mín ki'ínoh gënëlloo kiwo' toonaa tijúnni-daaŋkaah (10.000) ga lakaa bo'-súusúus kelohoo.

²⁰ Mbokcii, ðú en na kihalaat ga yenea, kaa bayat hel oomaa. Iña aaw ga yibóní', madat na oomaa ga, wayee en ga iña aaw ga kihalaataa, enat yaak. ²¹ Bíduunun ga Këyítfaa an:

«*Ha'mudii wo' an:

Mi hay kiwo' na heetaama ga lakaa ba ínohoo, kooroh ga kúuw buwaa meyoh ín, wayee bi wati ba yahhiiroo kisúkúruk»✧.

²² Kon, binaa bo' wo' lakaa bo'-súusúus kelohoonaa, enndii buwaa gëmindá tahka, wayee iñaama teeβ buwaa gëmbiida an Kooh waa'tii naba kiwo'. Wayee binaa bo' yéegaloh wo'eenaa meyoh ga Koohaa, enndii buwaa gëmbiida tahka, wayee iñaama en kiteeβ buwaa gëmindá an Kooh waarin naba kiwo'.

²³ Kon binaa bu-jaangaa bééβba hídírukoh, bééβ aaw kiwo' ga lakaa bo'-súusúus kelohoonaa, buwaa enu sagac ga iñaama, wala buwaa gëmbii duum aasu garúunaa, ba wo'anndii an ðú nam kidof hene? ²⁴ Ee binaa bééβ aaw kiyéegaloh wo'eencaa meyoh ga Koohaa, baa gëmbii duum wala baa en sagac ga iñaama aas garúunaa, iña ya keloh

✧ 14:21 14: 21 Malkat Ísayii 28: 11-12.

béeb wo'da hayyi ki'on kihot baakaaraagari ee ya ínoh an ya atti'uunun. ²⁵ Fodaama, iñcaa ðaakukee ga keeñciða, ya meydohca fañ. Daama ya hay kiyí', ya yíp púk, ya jaamuk Kooh ee ya wo' ga fíkii béeb an kayoh-kayohða Kooh yii ga leloorúu.

Daa d'ú tíindan jaangiida

²⁶ Kon mbokcii, iñii yiida jom kilaak? Binaa d'ú hídoh, yii jom kiyeek Kooh, yii kijégíroh, yíinoo kiwo' iñaa Kooh teeβpi, yiliis kiwo' lakaa bo'-súusúus kelohoo, yiliisyaa kilóogísoh wo'eenama. Iñcaama tumsat kibaat kiyégísí' ngëmaa buwaa. ²⁷ Binaa laak buwaa yah kiwo' lakaa bo'-súusúus kelohoonaa, bo' banak wo'at. Yewin bi yewinaa baahay wo'at ee enat yíinoo yíinoo, laak baa lóogísohi. ²⁸ Laakkii baa lóogísohanaa, ba hanat kiwo' dara ga fíkii mbooloomaa, ba wo'at ga helba eem ga díkaantíba na Kooh. ²⁹ Binaa laak buwaa yah kiyéegaloh wo'eenaa meyooh ga Koohaa, enat bo' banak wala baahay baa wo'an ee bíinoo malaksukoh iñaa ba wo'da ati kayoh. ³⁰ Wayee bo' yiliis yaa en daama, laak iñaa Kooh teeβpinaa, yaa en na kiwo'da, ðekohat. ³¹ Dú béebpúu d'ú mín kiyéegaloh wo'eenaa meyooh ga Kooh, wayee enat yíinoo yíinoo, en ðanaa béeb mín kijañ yen ga wo'eenaa d'ú wo'da ee daasba ga ngëmaagaaba. ³² Buwii yéegalohi wo'eenaa meyooh ga Koohða matuunun ga daa ba tíidiri iñiima Helii yisela'í'yii onba kitumða. ³³ En ki'ena, Kooh enndii Kooh logoh-logoh wayee ya Kooh jam.

Dú jom kitum fodii ka tumsi ga d'uuy tóoh jaangucii buwii en buu Koohda, ³⁴ binaa d'ú hídírukohaa, beticum ba dekohat. En ki'ena, ba onussii da kiwo', ba jom ki'íis tóoh ga yah yaalcum fodaa ka bídu ga Waasaa Móyísda. ³⁵ Binaa ba waa' ki'ínohaa, ba sekat bi ba le' kaan, ba meekis yaalba. Beti tuuk ga jaangu wo'i, iñaama jekkii.

³⁶ Dú fooᅇ an wo'eenii Kooh límukoh garúune? Ati d'ú fooᅇ an d'ú doᅇ d'ú b'eri laas gawa? ³⁷ En laakin garúu baa t'ik hafci an ya seldíiga-Kooh, wala an ya yii na Helii yise-la'íyiinaa, ya jomin kitook an iñii mi bínndúu yii y'eri Ha'mudii nakoh. ³⁸ Ee binaa laak baa tookkii iñii mi wo'danaa, ya ínohat an Kooh tookkiiri ban.

³⁹ Kon mbokcii, kaantukohat ga kiyéegaloh wo'eenaa meyoh ga Kooh wayee kaa hoonohat ken kiwo' lakaa bo'-súusúus kelohoo. ⁴⁰ Iña d'ú tum tóoh, tumatwa daa w'eh kimo' ee hanat kilaak logoh-logoh.

15

Kimílískaa Kiristaanii

¹ Mbokcii, mi enndúu na kiníindís Hewhewii winéwí'wii mi yéegaleerúu, d'ú laassawa ee d'ú abin gawa bi wiyégísinda. ² Hewhewiima w'eri onanndúu kimúc binaa d'ú am wa bi yégís fodaa mi yéegaleerúuwadanaa. Binaa d'ú ammbiiwa danaa, ngëmiigarúu enin sooy.

³ Mi debpúu kijégí' iña mi ga kihaffoo mi laaseeda, ee w'eri en an: Kiristaanii kaanin

ndaga baakaa'ciigaruu fodaa ka bídu ga Këyítfaada, ⁴ ya acussa, ee ga besaa wukaahaywaa ya mílissa ga buwaa kaaninda fodaa ka bídu ga Këyítfaada. ⁵ Waa ennda da, ya feeñukka Pee', tíkka ga ya feeñukkaa béeb apotaa'caa bidaaŋkaah na banakbaa. ⁶ Tíkissa ga, ga waas kínoo ya feeñukka ga tēelíbēecaagari iŋaa wēñ bifo' bitéemée'-yētúus (500). Ga buwaama, laakin buwaa kaan ga wayee iŋaa wēñ gabaɗa yii lís kipes. ⁷ Lēehí'ta, ya feeñukka Saak, tíkka ga, ya feeñukka apotaa'caa béebba. ⁸ Ga buwii ya feeñukda, mi yēri mēēñjoh ga, mi yii mi man na liiraa mattiida.

⁹ En ki'ena, mi yēri hanoh fenoo ga apotaa'cii béebba. Joobinndoo sah kibayu apotaa', ndaga mi dēkee ga kihatal ga kipes bu-jaangii Kooh. ¹⁰ Wayee Kooh ga kijofkiigari yēri onndoo ki'en bii mi en da, ee kijofkii ya teebpooda enndii sooy. Ee sah, mi lēgēyin iŋaa paaf iŋii apotaa'cii bínoo lēgēyda. Wayee nak enndii mi, kijofkii Kooh taam narooda kēri lēgēyka. ¹¹ Waa en mi, waa en apotaa'cii tesda, Hewhewiima wēri dí en na kiyéegaloh, ee wēri dú gēm.

Buwii kaaninda hay kimílsu ban

¹² Waa dí yéegaloh an Kiristaanii mílisiin ga buwaa kaaninda, mín na ki'en laak garúu buwaa wo' an kimílis laakoo? ¹³ En an kimílis laakoonaa, ya Kiristaanii ban mílissii. ¹⁴ Ee en an Kiristaanii mílssiinaa, iŋii

* **15:5** 15: 5 Teekaa «Kefaas» wēri wo'u ga bíncii dii.

dí yéegalohda dara gaaga ee ngëmiigarúu enin buucuuc. ¹⁵ Ee ban, dí seedi'din Kooh iñaa laakkii ndaga dí yéegaloh an ya mílísdin Kiristaanii ee lak ya mílísitiiri, waa an buwaa kaaninda mílisanndii. ¹⁶ En ki'ena, en an buwii kaaninda mílisanndiinaa, ya Kiristaanii ban mílissii. ¹⁷ Ee en Kiristaanii mílissiinaa, ngëmiigarúu enin sooy ee dú bii lís kikooruk baakaa'ciigarúu. ¹⁸ Ee en fodaamanaa, béeb buwii kaanu na ngëmaagaba ga Kiristaaniida níili'uunun. ¹⁹ En an yaakaarii du laak ga Kiristaada eem ga kipeskiigaruu ga ëldúna rekaa, laakkii bo'-súusúus yaa cal kiyërëm bi paaffuu.

²⁰ Kayohfii nak fëri en an Kiristaanii lëgisin halaa kimílís, ee fodaama ya teewohin an buwaa kaaninda hay kimílísu. ²¹ En ki'ena, bo' yíinoo yëri haydoh kikaan, fodaama bo' yíinoo yëri haydoh kimílís ban. ²² Fodii dii buwii béebba hay kikaan ndaga dii ba en wíinoo na Adamada, fodaama ban, béeb buwii en wíinoo na Kiristaaniida, ba hay kiboyukis kipes, ²³ wayee baa en béeb na wahtaagari: Kiristaanii lëgisin halaa, mílísin, ee bëriinaa ya hayisanda buwii en buucida mílísu. ²⁴ Lëehíraa, kileeh ëldúna tík ga: Kiristaanii hay kidúbí' béeb iñcii ga díkaanti dook na kakayda, béeb cii en na kinguuruk ga ëldúnada, béeb cii laakin dooli ga ëldúnada, lëehíraa ya ík Kooh Paamudii nguurii. ²⁵ En ki'ena, Kiristaanii jom kinguuruk bi ga daa ya togan ga dook béeb buwii sagoh narida. ²⁶ Ee

kikaan kērí en ñíi sagoh na buwii mēēñjoh kidúbírufá, ²⁷ ndaga bidu ga Kēyítfaa an: «Ya togin ga dook tóoh.» Wayee leerin an wo'eeniima an: «ga dook tóohda», Kooh bokkii ga, ya yii ya onndi kitoŋ ga dook tóohda. ²⁸ Ee binaa Kiristaanii toŋ ga dook tóohaa, ya kowukii, ya hay kitik tóoh ga yah Kooh yii oneeri kitoŋ ga dook tóohda. Fodaama Kooh hay kinguuruk, gom ga tóoh.

²⁹ Laakin buwaa bētísi'uki ga teek buwaa kaaninda. En an kimílís laakoonaa, ññaama laak jeriñii wiida? En an buwaa kaaninda mílissanndiinaa, ba bētísi'uki ya ga teek buwaama† ³⁰ Ee dí ban, ñíi tah ya wahtaa en tóoh, dí tooni kumuunndíi ga?. ³¹ Mbokcii, wóorin an kooh-wíisfaa en tóoh mi híдох na kikaan fodii dii wóorinndoo an mi ndamukohirúu ga dii dú en wiinoo na Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruuda. ³² En an heñaagoo ga teeraa Efees na rap-luufcaada eemee ga dii bo'-súusúus hotohiwadanaa, eneenaa wa jeriñanndoo ya? En lak buwii kaaninda mílissanndiinaa, kon dú tumat fodaa ka bídu ga kēyítfaada: «Du ñamat, dú ani, ndaga kuwis dú hay kikaan.» ³³ Kaa dúkat haffúu ga ññaama: taaboh wibóní' yasohin jíku wijófi'. ³⁴ Soofdohat helciigarúu kayoh-kayohda, dú

† **15:29** 15: 29 Hewhwaama, ken ínohoo daa wa manda. Mínin ki'en an laakee ba kaan ee lak ya bētísi'ussii, bo' yiliis tummbaka ga teekci. Laakin buwaa halaat ban an ññaama waa' kiwo' an kibētísi'u, ga waama, man na kiharuk ndaga béeb ba taabuk Yéesu ee took kibētísi'unaa mínin ki'apu.

iis kibaakaa'. En ki'ena, laakin garúu buwaa ínohsoo Kooh. Kon d'ú jomin ga kikaci'!

Faanfaa d'u mílísóhu nafáa

³⁵ Heyna hay kilaak ba meekisoh an: «buwaa kaaninda ba mílísan na? Ba hayisan na faanfaa man na»? ³⁶ Baama y'eri lohoy hel! Binaa bo' sok pesohaa pa jom kikaan hen paay bi pa paalaa. ³⁷ Binaa bo' en na kisokaa, ya soki pesoh, mín ki'en beli wala pesoh piliis, wayee enndii kedikkaa meyi gada k'eri ya sokee. ³⁸ L'ehíraa, Kooh meydoh ga pesohpaama kedik, ee ka man ga daa ya waa' ka manda: pesohpaa en béeb na kedikkaa jom ga kimeyda.

³⁹ Iñcii Kooh b'inda w'inoo bokkii na mooroomci faan. 'Bo'-súusúus faanfaagari man haŋfa, júu' faanfaagari man haŋfa, selcii faancaagaba man haŋca, j'encii faancaagaba man haŋca.

⁴⁰ Laakin iñcaa bídu en ga asamaan, laakin ban caa en ga kakayfii. Caa en ga asamaanda meliclaataagaca manndii na meliclaatii cii en ga kakayfiida. ⁴¹ Nohii meliclaatiigawa man haŋwa, ñiidii meliclaatiigawa man haŋwa, olcii meliclaatiigaca man haŋca. Ee sah ku'olkaa en béeb manndii na mooroomci meliclaat.

⁴² Kimílískaa buwaa kaaninda yah kiman fodaama: faanfii acsi fodii pesohpaa soku, fa nopin, wayee fa mílísaa, fa nopsisoo bi taa'; ⁴³ fii acsida sepi'in ee mínoo dara, wayee fa mílísfunaa, fa hay kimo' ee líif na ndam na dooli; ⁴⁴ fii acsida iñaa hotu-faan, wayee fa

mílísfunaa, fa yah faanfää líif na Helaa Kooh. Waa faanfää en hotu rek laakin, kon faanfää líif na Helii Kooh laakin. ⁴⁵ Kërí tah, bídu ga Këyítfaa an: «Aadama yii deß kisakudá enin ßo' yaa íikin. Aadama yii méeñjoh en Kiristaaniida nak, enin Helii onohi kipesda.» ⁴⁶ Bii taam na Helii Koohda enndii yëri dewi kihay. Bii bay faanfää fibuucuuc kesida yëri dewi paay, lëehíraa, yii líif na Helii Koohda han kihay. ⁴⁷ Bii deß kiwo'uda meyoh ga pëndël kakay, wayee ßii yukanakyii meyoh asamaan. ⁴⁸ Bu-ëldúna faanciigaba man na faanfii ßii deß, saku na pëndëlda ee ßuwaa yah ga asamaanda faancaagaba madan na faanfii yii meyoh asamaanda. ⁴⁹ Fodaama, ðu nataal Aadama yii saku na pëndël kakayda, ðu hay kinataal ßan Aadama yaa meyoh asamaanda.

⁵⁰ Mbokcii, iñii mi wo''úuda wëri en an: faanfää bayin koynoh na ñíf mínoo kilam Nguuraa Kooh ee iñaa nopin mínoo kilam iñaa yahhii kinop bi taa'.

⁵¹ Mi hayyúu kiwo' iñii yii ee en kúmpa garúuda an: enndii ðu bééßpuu ðu bëri yah kikooroh ga kikaan wayee ðu bééßpuu ðu hay kisúpítu. ⁵² Iñaama hay kigaaw en fan kiñëpísiruk. Du hay kisúpítu binaa mbi-iwaa méeñjohanda ríiraa. Mbiiwaa ríiraa ßuwaa kaaninda hay kimílísu, ßa bay faancaa nopandii bi taa'. Du nak, ðu hay kisúpítu. ⁵³ Faanfigarúu yah kinopda hay kisúpítu fa en faanfää nopandii bi taa', ee faanfiima yah kikaanda, fa súpítu, fa en faanfää kaansisoo bi taa'. ⁵⁴ Binaa faanfää yah kinop súpítu

faanfaa nopanndii, ee faanfaa yah kikaan súpítu faanfaa kaananndiinaa, iñii yii bídu ga Këyítfaada dal kilaak an: «KooH laakin ndam wimëti' ga dook kikaan, ka dúbín»✧. ⁵⁵ Éey kikaan ndamiigaraa wada?

Éey kikaan kútúnkaagaraa kada?✧

⁵⁶ Kútúnkii kikaan kërí en baakaa', ee baakaa' bewohi dooliigari ga Waasii Móyíis. ⁵⁷ KooH kañsat ya yii ya onnduu kilaak ndam ga dook kikaanda, kooroh ga Yéesu Kiristaa, Ha'-mudiigaruu. ⁵⁸ Kon mbokcii mi keeñukinda, abat bi yégís, d'ú tuuk tek d'ú kaantukohat ga lëgëyii Ha'mudii; ínohat an lëgëyii d'ú en na kitumi' Ha'mudiida enoo sooy.

16

Hëelísaa nëgírohu kiwosoh bu-jaangaa ga Yéerúsaleemda

¹ Diimada, du paafat ga loo iñcaa jom kinëgírohu kidímal buwaa en buu KooH ga teeraa Yéerúsaleemda. Tumat d'ú ban foda mi nak buwaa ga jaangucaa ga gohaa Galasiida. ² Dímaasaa en tooH baa en béeb iñaa ya laakida, ya nisat ga ya faan han ga kaanci. En danaa, ken sekoo mi hayaa, iñcaama han kinëgírohu. ³ Binaa mi hay dumanaa, buwaa d'ú tananda, mi hay kitík kopa'caa d'ú erohanda ga yahba, mi wosba ba bayca Yéerúsaleem, mi bín këyít ba baydoh.

✧ **15:54** 15: 54 Malkat Ísayíi 25: 8. ✧ **15:55** 15: 55 Malkat Osee 13: 14.

⁴ En sooluk mi ßan mi karaa, ßa hay naroo kitaam.

Iñcaa Pool waayuk kitíinda

⁵ Mi hay garúu kihay wayee mi koorohan paay gohaa Maseduwaan, ndaga mi jom da kikoo'. ⁶ Mín ki'en mi hayaa, mi en narúu bi sam kimaañ, wala sah mi yuŋduma bi fiyoonfi paaf. Ee iñaama hayyúu ki'on d'ú am'ohhoo ga ßaawiigoo bi mi le' daa mi aawda. ⁷ En ki'ena, mi waa'tii rek kikooh garúu, mi hottúunaa mi paaf. Mi yaakaarin ki'en narúu bi sam kimaañ, Ha'mudii onndookanaa. ⁸ Wayee mi yugan dii ga teerii Efees bi ga hewii Pantakot. ⁹ En ki'ena, Kooh lëgísdinndoo hal wiyaak, waa onanndoo kitum lëgëyiigari dii, hídaa dii buwii mi jom naba kileŋkoh yewinda tóoh.

¹⁰ Binaa Tímotée le' dumanaa, abatti yah kanak, en d'anaa keeñci soos, ndaga fodiigoo ya tum lëgëyii Ha'mudii. ¹¹ Kon ken hanatti ki'ee. Binaa ya en na kiboyukaa, eratti iña ya soolukda bi ya mín kihay bi garoo. En ki'ena mi sekki, ya na mbok-kerceencum ßenndida.

¹² Apoloos mbok-kerceeniigarúu nak mi daasinndi waas ciyewin kihay garúu ya taam na mbok-kerceencum en na kihayu dumada, wayee ya waa'tiika kitum diimada, hanaa ya koluk ganaa, ya hay.

Iñcii méeñjoh Pool ebil ßu-Korenti kitumda

¹³ Enat weceŋ, d'ú am ngëmii bi yëgís. Kaa niikat ee enat gík. ¹⁴ Béeb iña d'ú tum taabat ga na kiwaaroh.

¹⁵ Mbokcii, dú ínohin an Estefanaas na bu-kaanci bĕrí en buwaa đeb kigĕm ga Yĕesu Kiristaa ga bĕeb bu-gohaa Akay ee ba bĕrí en buwaa erohin hafba tóoh ga ki'amđoh bĕeb buwii en bu-Koohđa. Kon nak mbokcii, mi kíimmbúu, ¹⁶ kelohđat buwaa man fodaama, ba na bĕeb buwaa taam naba ga lĕgĕyumđa.

¹⁷ Keeñjoo sooseera seb ga wii Estefanaas, Footinatiis, na Akaykiis hayu garoođa. Ba tumđinndoo ińaa ki'úsaay hoonohhúu kitumi'-tooriđa ¹⁸ Ba dĕldin helloo fodaa ba dĕlĭree hellúuda. Kon mbokcii, buwaa man fodaama, abatba yah kanak.

Taŋkoh

¹⁹ Bu-jaangii ga gohii Aasiıda bii kĕńí'túu ga. Akílaas na Pírísíl, ba na buwii hídirukohu ga kaanbada, bii kĕńí'túu ga dijófi', ga teekaa Ha'mudii onnduu ki'en wiinoođa. ²⁰ Mbokkerceencii en diiđa bĕebba bii kĕńí'túu ga. Kĕńđohat bĕebpúu dú mígínoh haf, taam na kiwaaroh.

²¹ Kĕńđohii mĕeñjohđa, mi Pool, mi yĕrí bínwa na yahhoo. ²² Laak baa waa'tii Ha'mudiinaa, Kooh kojatti! Maranataa*!

²³ Mi yii kíim Yĕesu Kiristaa barkeellúu bĕebpúu. ²⁴ Mi waarinndúu dú bĕebpúu, ndaga dii đu en wíinoo na Yĕesu Kiristaada.

* **16:22** 16: 22 Maranataa ga lakaa yaawúu'caa wĕrí en an «Ha'mudii haya!»

**Hewhewii winéwí'wii Kooh Kifiliimunkii
ki'askii**

**Noon: Hewhewii winéwí'wii Kooh Kifiliimunkii
ki'askii New Testament**

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Noon)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Sep 2022 from source
files dated 2 Jun 2022

7c1cfb93-c4c9-5127-ac22-ecb23adca870